

РЕЦЕНЗІЯ

**на монографію кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри фінансового права
Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»
Россіхіної Галини Володимирівни «Застосування фінансово-правових норм»**

У сучасних умовах розвитку Української держави потребують якісного вдосконалення суспільні відносини в секторі реалізації державної влади і здійснення державного управління. Особливо це стосується реалізації правових норм, що регулюють сферу формування, накопичення і розподілу державних фінансів уповноваженими суб'єктами.

Юридична практика України постійно зіштовхується з великою кількістю норм, які регламентують особливий порядок прийняття фінансових нормативно-правових актів, закріплюють засоби забезпечення формування бюджетів з відповідних надходжень, їх цільовий розподіл та використання. Вказані процеси реалізуються у межах специфічних форм реалізації фінансової компетенції уповноважених публічних та приватних суб'єктів, а також органів державної влади, що повноважні притягати до юридичної відповідальності суб'єктів порушення фінансового законодавства. Саме тому актуальним вбачається удосконалення як регуляторного потенціалу норм фінансового права, так і процес їх реалізації і застосування.

Загальновідомо, що одне з центральних місць серед актуальних проблем юридичної науки займають питання застосування норм права. Досить повно ця проблема була досліджена в загальній теорії права. В юридичній літературі спеціальний теоретичний аналіз застосування норм фінансового права зустрічається досить рідко та, як правило, свідчить про принципово різний підхід до розуміння сутності застосування цього виду правових норм. Наприклад, сьогодні можна констатувати відсутність у юридичній науці єдиного підходу щодо розуміння стадій процесу застосування норм фінансового права, зміст правової політики в сфері застосування норм фінансового права, актів застосування норм цієї галузі права. До того ж, не розвиненими залишаються механізми реалізації норм фінансового права, специфіка проявів правового нігілізму в фінансовій сфері. Достатня кількість дискусійних питань виявляє себе і в сфері застосування різних фінансово-правових актів. Саме тому актуальним та вчасним вбачається видання монографії «Застосування фінансово-правових норм»¹ Галиною Володимирівною Россіхіною, яка вже тривалий час здійснює наукову розробку означеного кола питань.

Необхідно також підкреслити масштабність і комплексність питань, що розкриті у монографічному дослідженні. Рецензуючи монографію, слід відзначити логіку і чітку системну архітектуру цієї наукової праці, що складається з п'яти розділів, які об'єднують одинадцять підрозділів. У монографії проведено функціональний аналіз і визначено основні критерії для класифікації актів застосування норм фінансового права. Обґрунтовуються науково-практичні рекомендації, що спрямовані на вдосконалення фінансового законодавства. При формуванні змістовно-структурних частин монографії, автором було використано широкий спектр як законодавчих актів, так і підзаконних та відомчих нормативно-правових актів, що значно підсилює практичну значущість цієї праці.

У першому розділі надано загальну характеристику поняттю фінансово-правової норми, її ознакам та структурі. Другий розділ присвячено дослідженню механізму фінансово-правового регулювання, його змісту та принципам організації. Окрему увагу приділено правотворчості та правореалізації як стадіям процесу фінансово-правового регулювання. У третьому розділі систематизуються концептуальні уявлення про сутність і зміст застосування норм фінансового права, правову політику у сфері їх застосування. Четвертий та п'ятий розділи присвячені особливостям комплексів правозастосовних дій, які формують зміст основних стадій процесу застосування норм фінансового права.

Беззаперечним досягненням цієї роботи є те, що вона, з одного боку, являє собою певне підведення результатів у русі сучасних теоретичних уявлень про сутність і зміст застосування норм фінансового права. З іншого боку, дане дослідження дозволяє ліквідувати прогалини в фінансово-правовій науці, які торкаються маловивчених аспектів саме в сфері фінансово-правового регулювання суспільних відносин.

До беззаперечних досягнень роботи в аспекті аналізу її наукової новизни слід віднести виділення кількості стадій процесу застосування норм фінансового права. Не дивлячись на спірність і неоднозначність такого складного питання, слід визнати зваженість принципового підходу автора до визначення цього аспекту. Дослідниця зауважує, що весь спектр правозастосовних дій можна розподілити на три групи. Так, враховуючи, що одні правозастосовні дії є відносно відокремленими, а інші мають загальний процесуальний характер, у процесі застосування норм фінансового права автор виокремлює наступні їх види: ті, що пов'язані з порушенням правозастосовного провадження і встановлення його фактичної підстави; ті, щодо яких встановлено або підтверджено юридичну підставу правозастосовного провадження; ті, що пов'язані з прийняттям і забезпеченням акту застосування норм фінансового права.

Показово, що належна увага у монографічному дослідженні приділяється розгляду ознак актів застосування норм фінансового права. Враховуючи складність матерії та ґрунтуючись на критеріях присутності єдиної підстави, рівності об'єму елементів класифікації, взаємного виключення окремих елементів класифікації, автор в якості підстав для класифікації актів застосування норм фінансового права визначає: ціль та призначення в механізмі фінансово-правового регулювання; суб'єкт прийняття; форма зовнішнього виразу; ступінь відображення нормативного веління в змісті правозастосовного акту тощо.

Висновки, які отримані в результаті наукового, підкріпленого емпіричним матеріалом аналізу, дозволяють дослідниці стверджувати, що діяльність щодо застосування норм фінансового права носить владний характер і

¹ Россіхіна Г. В. Застосування фінансово-правових норм [Текст]: монографія / Г.В. Россіхіна. – Х.: «Цифрова друкарня № 1», 2013. – 400 с.

здійснюється відповідними органами; спрямована на виникнення, зміну та припинення фінансово-правових відносин; здійснюється в установленому процесуальному порядку; завершується винесенням відповідного акту застосування.

Викладені пропозиції автора достатньо мірою аргументовані, що забезпечується використанням при написанні монографії наукових робіт з конституційного та адміністративного права, теорії держави і права, а також досліджень вітчизняних та зарубіжних фахівців у галузі наукової розробки теорії публічних фінансів. Окрім того, автором проаналізована значна кількість нормативно-правових актів. Значний науковий та практичний інтерес становить ретельний розгляд рішень і ухвал Конституційного суду України, Вищого адміністративного суду України. Треба відмітити майстерність авторки, що виявляється у вмінні ретельно аналізувати спірні аспекти в урегулюванні фінансових відносин, здатності зважувати різні варіанти при вирішенні колізійних проблем і окреслювати перспективи їх подолання.

Позитивно, що у рецензованій роботі реалізована спроба наукового дослідження сучасної багатоаспектної проблеми, яка складається в обґрунтуванні концептуальних уявлень про сутність і зміст застосування норм фінансового права. Логічним виглядає висновок автора про те, що застосування норм фінансового права своїм корінням уходить до предмету відповідної галузі права. Принципіальні зміни суспільних відносин, які обумовлені переходом до ринкової системи господарювання, виявилися підставою для трансформації масштабу і характеру фінансово-правових відносин.

Водночас, як і в будь-якому комплексному науковому дослідженні, монографія не позбавлена певних недоліків. По-перше, критичний аналіз змісту монографії дає підстави констатувати недостатнє підкріплення викладеного наукового матеріалу прикладами з національної практики застосування фінансово-правових норм уповноваженими владними інституціями (суди, органи внутрішніх справ, органи митної і податкової служби і т.д.). На сторінках монографії розроблені теоретичні позиції автор часто підтверджує прикладами з діяльності суб'єктів правозастосування іноземних держав і, зокрема, судових інституцій Російської Федерації. Особливо це проявляється при розкритті стадій застосування норм фінансового права (Глава 4). Враховуючи те, що науковий доробок Росіхіної Г.В. має слугувати теоретичним підґрунтям для вдосконалення національної практики застосування фінансово-правових норм, видається доцільним зосередити увагу саме на недоліках функціонування вітчизняних уповноважених інституцій фінансової компетенції. По-друге, робота перенасичена посиланнями на доктринальні джерела і щільним цитуванням праць окремих науковців. Відповідно, бракує авторської позиції при розгляді тих чи інших аспектів фінансово-правового регулювання суспільних відносин в Україні.

Однак висловлені зауваження не знижують наукової актуальності рецензованої монографії і є змістовним полем для врахування автором у подальшій науково-дослідницькій діяльності.

Враховуючи викладене вище, слід відзначити, що монографія Г. В. Росіхіної становить значний науковий інтерес та заслуговує на увагу науковців, викладачів, юристів-практиків та всіх, хто цікавиться проблемами розвитку й удосконалення теорії фінансового права.

**Доктор юридичних наук, професор
кафедри державно-правових дисциплін,
Заслужений юрист України,
декан юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна**

Т.Є. Кагановська